

KAJ JE SOCIALNA DRŽAVA

7

mag. Nada Caharijaz Ferme

6. SOCIALNO VARSTVO

6.1. SPLOŠNO

Ustava socialne pomoči ne omenja posebej, vendar pa je Ustavno sodišče ugotovilo, da ima posameznik pravico do minimalnih sredstev za življenje v skladu z Ustavo.

Zakonodajalec je med prejemke iz socialnega varstva uvrstil denarne socialne pomoči in varstveni dodatek, ki jih je opredelil v Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPrej), njihovo uveljavljanje pa v Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS).

6.2. DENARNE SOCIALNE POMOČI

6.2.1. Denarna socialna pomoč (DSP)

Namenjena je tistim posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati. Njen namen je zagotoviti sredstva za zadovoljitev minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. (2. in 4. člen ZSVarPrej)

Vsak je dolžan najprej sam poskrbeti za dostojno preživetje sebe in svoje družine.

Upravičenec do DSP: državljan RS s stal.preb. v RS, tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje in stalnim prebivališčem v RS, oseba, ki lahko uveljavlja DSP na podlagi mednarodnih aktov, ki obvezujejo našo državo.

DSP je odvisna od višine dohodkov, od števila druž. članov, od premoženja, prihrankov, zagotovljene oskrbe ter morebitnega obstoja krivdnega razloga. Zakon določa način in obdobje upoštevanja dohodka, loči med periodičnimi dohodki, občasnimi dohodki, dediščino, darili ...

DSP se dodeli za določen čas, odvisno od okoliščin, ki so podlaga za njeno dodelitev in višino.

CSD lahko sklene z upravičencem dogovor o aktivnem reševanju njegove socialne problematike. V njem se določijo aktivnosti in obveznosti upravičenca in prenehanje prejemanja le-te v primeru neupravičenega prenehanja izpolnjevanja obveznosti iz dogovora.

6.2.2. Izredna denarna socialna pomoč

Njen namen je kritje izrednih stroškov vezanih na preživljanje, ki jih z lastnim dohodkom ali dohodkom družine ni mogoče pokriti. Namenjena je tudi takrat, kadar se družina iz razlogov, na katere ni imela vpliva, znajde v položaju materialne ogroženosti. Dodeli se v enkratnem znesku ali za obdobje 3 do 6 mesecev.

Prejemnik je dolžan predložiti dokazilo o namenski porabi v predpisanem roku, sicer ne more uveljaviti nove pomoči v roku 14 mesecev.

Upravičenec mora na CSD sporočati vsa dejstva, okoliščine in spremembe, ki vplivajo na upravičenost do pravic iz javnih sredstev.

6.2.3. Prepoved odtujitve nepremičnine in omejitev dedovanja

Vlagatelj, ki je lastnik nepremičnine, ki presega vrednost 120.000 € in je v zadnjih 24 mesecih več kot osemnajstkrat prejel DSP (pod pogoji, ki se nanašajo na velikost in vrednost njegove nepremičnine) je do DSP upravičen le, če dovoli vpis prepovedi odtujitve in obremenitve svoje nepremičnine v zemljiški knjigi v korist Republike Slovenije, ki zagotavlja ta sredstva.

Zakon o dedovanju pa v 128. členu določa, da se omeji dedovaje osebe, ki je prejela pomoč v skladu s predpisi o socialnem varstvu in sicer d višine vrednosti prejete pomoči. Dediči, ki se zavežejo povrniti vrednost dane pomoči in jo tudi povrnejo, dedujejo vse premoženje. V nasprotnem primeru postane delež zapuščine, ki ustreza prejeti pomoči, lastnina RS.

Pazi: Razlika ali je bil zapustnik prejemnik pred 1.2.2017 ali po tem datumu.

6.2.4. Pogrebnina in posmrtnina

Sta pravici do enkratne izredne socialne pomoči:

- posmrtnina je namenjena finančni pomoči svojcev umrlega, ki so upravičeni do DSP ali varstvenega dodatka ali katerih dohodek ne presega zakonsko določenega cenza;
- pogrebnina je namenjena pomoči pri kritju pogreba.

Upravičenec mora biti državljan RS s stal.preb. v RS, ali tujec, ki ima dovoljenje za stalno prebivanje v RS in stal.preb. v RS. Upravičenec mora za uveljavljanje pravice izpolnjevati tudi posebne zakonske pogoje. Kateri so?

Pogrebnina in posmrtnina se v zapuščinskem postopku ne vračata.

6.3. VARSTVENI DODATEK

- Namen: zagotavljanje sredstev za kritje življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju in niso stroški za zagotavljanje minimalnih življenjskih potreb. Namenjen je tistim, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne morejo sami vplivati.
- Upravičenci: državljani RS in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v RS in osebe, ki lahko varstveni dodatek uveljavljajo na podlagi mednarodnih aktov, ki obvezujejo našo državo.
- Pogoji: trajno nezaposljive ali trajno nezmožne osebe za delo in ženske starejše od 63 let, moški starejši od 65 let, njihov dohodek ne presega cenusa za varstveni dodatek.
- Prepoved odtujitve in obremenitve nepremičnin in povrnitev državi prejetega varstvenega dodatka v postopku dedovanja za osebo, ki ga je prejela.

6.4. NOVOSTI PRI UVELJAVLJANJU SOCIALNIH TRANSFERJEV IN DRUGE OBLIKE SOCIALNE POMOČI

ZUPJS, ki se uporablja od 1.1.2012, je prinesel novosti. Posameznik lahko uporabi pravico do javnih sredstev takrat, kadar njegov dohodek ne presega meje dohodkov, ki jo za posamezno pravico iz javnih sredstev določa zakon, izpolnjevati pa mora tudi pogoje, ki jih določa zakon. Vse pravice se uveljavljajo pri CSD.

Denarni prejemki po ZUPJS so naslednji in se uveljavljajo po naslednjem vrstnem redu: -otroški dodatek –denarna socialna pomoč –varstveni dodatek -štipendija.

Med pravice iz javnih sredstev spadajo tudi subvencije in znižana plačila:

-znižano plačilo vrtca –subvencija malice za učence in dijake -
brezplačen prevoz za težje ali težko gibalno ovirane dijake in učence
–oprostitvev plačila socialno varstvenih storitev –prispevek k plačilu
družinskega pomočnika –subvencija najemnine –pravica do kritja
razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev –pravica do plačila
prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje.

Za subvencije in oprostitve ter znižana plačila ne velja vrstni red.

Namen zakonodajalca je bil doseči, da se pravice iz javnih sredstev uveljavljajo po načelih enotnosti, pravične razdelitve javnih sredstev, ekonomičnosti, ciljne usmerjenosti prejemkov in po načelu upoštevanja človeškega dostojanstva.

Vse navedene je mogoče opredeliti kot socialne ugodnosti, ki imajo tudi naravo socialnih pomoči.

7. DRUŽINSKA ZAKONODAJA

7.1. DRUŽINSKI ZAKONIK (DZ)

Socialni vidik države se vidi že v Ustavi RS. 53. člen določa, da država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino, ter za to varstvo ustvarja tudi potrebne razmere. O pravici do družinskega življenja govorijo še določbe 54., 55. in 56. člena Ustave RS.

Veljavno zakonodajo na področju zakonske zveze in družinskih razmerij predstavlja Družinski zakonik (DZ), ki to področje ureja na novo, pred njim je to urejal Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

DZ ureja zakonsko zvezo, razmerja med starši in otroki ter med drugimi sorodniki, predhodno svetovanje in mediacijo, posvojitev, rejništvo, skrbništvo, ter varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in koristi. Družino opredeli kot življenjsko skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka, in ima po DZ do otroka določene obveznosti in pravice. Starši so prvi poklicani skrbeti za uspešen razvoj svojih otrok, če pa tega ne zmorejo, je to dolžna storiti država s svojimi ukrepi na podlagi zakona.

Posebej je opredeljena tudi otrokova korist (7.člen DZ). Zanje so dolžni poskrbeti tako starši, kot tudi druge osebe, državni organi in nosilci javnih pooblastil in to v vseh postopkih in dejavnostih v zvezi z otrokom.

Poglavje, ki ureja razmerja med starši in otroki, predpisuje pogoje za ugotavljanje in izpodbijanje očetovstva n materinstva, določa kakšne so pravice in dolžnosti staršev ter otrok, podrobno ureja starševsko skrb, njeno izvrševanje, tudi odvzem le-te ter njeno prenehanje, ukrepe za varstvo koristi otroka, ter dolžnost preživljanja.

Posvojitev in rejništvo sta ukrepa, ki pomenita posebno obliko varstva mladoletnih otrok, s katerimi država poskrbi za otroke, za katere ne skrbijo starši. Razlika med njima je v tem, da se s posvojitvijo za otroka trajno poskrbi, z rejništvom pa le toliko časa, dokler zanj zopet ne začno skrbeti starši.

Skrbnišтво je ukrep namenjen tako mladoletnim, za katere ne skrbijo starši ali nimajo staršem, kot odraslim osebam, ki niso sposobne skrbeti zase in za svoje pravice.

7.2. KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH (KOP)

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah je najpomembnejši mednarodni dokument, ki ureja otrokove pravice tako v odnosu d države kot tudi do njegovih staršev.

Rdečo nit KOP predstavlja otrokova korist, ki je temeljno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne ali zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravne oblasti ali zakonodajni organi. (3. člen KOP)

Otrok ne sme biti proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim pravom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev v otrokovo korist, to je v primeru zlorabe ali zanemarjanja otrok s strani staršev, ali ko živita starša ločeno in je potrebno odločiti o stalnem prebivališču. (1.odst. 9. člena KOP)

KOP določa tudi otrokovo pravico do stikov s starši, kadar je ločen od njih; otrokovo pravico izraziti svoje mnenje v vseh zadevah oz. postopkih, ki se ga tičejo, če ga je sposoben izoblikovati, pri čemer se tehtnost izraženih mnenj presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo. KOP prepoveduje državam članicam nezakonito vmešavanje v družinsko življenje, ter jim nalaga poskrbeti za otroka, ki je prikrajšan za normalno družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju.

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic je bila sprejeta 10 let po KOP. Njen cilj je v korist otrok spodbujati njihove pravice, jim priznati procesne pravice in jim omogočiti uresničevanje teh pravic tako, da so otroci sami ali prek drugih oseb obveščeni in jim je dovoljeno, da lahko sodelujejo v postopkih, ki jih zadevajo, pred pravosodnimi organi.

Uporabljena literatura in viri

- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Ur. l. RS, Mednarodne pogodbe, št. 26/99.
- Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah, Ur. l. SFRJ, št. 15/90 in Ur. l. RS, št. 110/02.
- Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Ur. l. RS, št. 61/2010, 40/2011, 14/2013, 99/2013 in 90/15.
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Ur. l. RS, št. 62/2010, 40/2011, 14/2013, 99/2013, 57/2015, 38/2016 – odl.US in 51/2016 – odl.US.
- Družinski zakonik, Ur. l. RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg in 22/19.